

EUROPEAN UNION COOPERATION IN THE FIELD OF SECURITY AND DEFENSE

Ina Raluca TOMESCU

Conf.univ.dr.

Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu

ABSTRACT

THE EUROPEAN UNION HAS BROUGHT AN UNPRECEDENTED PERIOD OF PEACE TO OUR CONTINENT. HOWEVER, THE RISING INSTABILITY IN EUROPE'S NEIGHBOURHOOD AS WELL AS GLOBALLY AND NEW EMERGING SECURITY THREATS STEMMING FROM ECONOMIC, ENVIRONMENTAL AND TECHNOLOGICAL DRIVERS PRESENT IMPORTANT CHALLENGES FOR OUR SECURITY. FIRST AMBITIOUS STEPS TOWARDS A SECURITY AND DEFENCE UNION HAVE BEEN MADE.

KEYWORDS: SECURITY, COOPERATION, DEFENSE, EUROPEAN UNION.

Integrarea europeană privind securitatea și apărarea are o istorie lungă, marcată adesea de obstacole insurmontabile, fiind strâns legată de suveranitatea națională. Tentative de instituire a unui sistem de apărare european comun au existat încă de la crearea structurilor comunitare. Respingerea în 1954 de către Franța a Comunității Europene pentru Apărare, ce propunea un plan ambițios de integrare, inclusiv crearea unei armate europene, un buget comun, achiziții publice și instituții comune, a pus capăt ideii de apărare europeană comună timp de mai bine de cincizeci de ani. Acum, când terorismul, amenințările hibride, schimbările climatice, instabilitatea economică¹ și insecuritatea energetică pun în pericol cetățenii și teritoriul european, o cooperare consolidată în materie de securitate și apărare este mai importantă ca niciodată².

Strategia europeană de securitate adoptată de Consiliul European la 12 decembrie 2003 a subliniat cinci provocări fundamentale cu care s-a confruntat Uniunea: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, eșecul statal și criminalitatea organizată. Consecințele circulației necontrolate a armelor convenționale se află în centrul a patru dintre aceste cinci provocări³.

O politică de securitate și apărare comună, care ar putea conduce treptat la o Uniune Europeană a apărării, este consacrată în Tratatul de la Lisabona. Din 2016, s-au înregistrat progrese semnificative în această direcție, mai multe inițiative în domeniul securității și al

¹ Olivia Roxana Popescu, *Financial Crisis; Causes and Solutions*, The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue-Studies on Literature, Editura Arhipelag XXI Press, Targu Mures, 2014.

² *Document de reflecție privind viitorul apărării europene*, COM(2017) 315,

³ Flavius Cristian Marcau, Mihaela Andreea Ciorei, “The vision about international security at the beginning of the XXI century”, in *European Scientific Journal*, april 2013 edition vol.9, no.11, 301-311

apărării fiind propuse și inițiate în cadrul mandatului 2014-2019 al Comisiei și al Parlamentului European. Crizele din vecinătățile estică și sudică ale UE, cum ar fi ocuparea Crimeii și conflictele din Orientul Mijlociu, au creat un mediu de insecuritate, în care Uniunii Europene i se solicită să facă mai mult.

În urma deciziei din 2013 a Consiliului și în special de la lansarea Strategiei globale a UE din 2016, UE a depus eforturi pentru a răspunde acestor nevoi, în principal prin punerea în aplicare integrală a dispozițiilor Tratatului de la Lisabona¹. În ultimii ani, UE a început punerea în aplicare a unor inițiative ambițioase în domeniul securității și al apărării, cum ar fi cooperarea structurată permanentă (PESCO), Planul de acțiune european în domeniul apărării, inclusiv un nou fond de apărare pentru a finanța cercetarea și dezvoltarea capacităților militare ale UE, o cooperare mai strânsă și mai eficientă cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), un plan pentru a înlesni mobilitatea militară în interiorul și pe întreg teritoriul UE și o revizuire a finanțării misiunilor și operațiilor civile și militare ale UE, pentru a le face mai eficiente².

Noua Strategie globală pentru politica externă și de securitate a Uniunii intitulată *Viziune comună, acțiuni comune: o Europă mai puternică*, care a fost prezentată de Înaltul Reprezentant la 28 iunie 2016, confirmă sprijinul Uniunii pentru universalizarea, punerea în aplicare deplină și asigurarea respectării tratatelor și regimurilor multilaterale privind dezarmarea, neproliferarea și controlul armamentului³.

Cu ocazia summitului de la Bratislava, din septembrie 2016, liderii UE au decis să dea un nou impuls securității externe și apărării europene prin consolidarea cooperării UE în acest domeniu.

Respectându-și acest angajament, liderii UE au adoptat în decembrie 2016 concluzii în care au aprobat planul de punere în aplicare privind securitatea și apărarea și au solicitat acțiuni rapide pentru intensificarea cooperării dintre UE și NATO. Astfel, Consiliul European a aprobat planul de punere în aplicare privind securitatea și apărarea plan care stabilește calea de urmat pentru dezvoltarea politicii UE de securitate și apărare.

Pe baza Strategiei globale a UE, planul de punere în aplicare se axează pe trei priorități strategice:

- răspunsul la conflictele și crizele externe;
- consolidarea capacităților partenerilor;
- protecția UE și a cetățenilor acesteia.

Printre măsurile concrete care vizează îndeplinirea acestor obiective se numără:

- lansarea unui proces anual coordonat de revizuire privind apărarea (CARD) pentru consolidarea cooperării în domeniul apărării între statele membre;
- stabilirea unei cooperări structurate permanente (PESCO) pentru a consolida cooperarea în domeniul apărării între statele membre care doresc să meargă mai departe în această cooperare;
- instituirea unei capacități militare de planificare și conducere (MPCC) pentru îmbunătățirea structurilor de gestionare a crizelor;
- consolidarea setului de instrumente de răspuns rapid al UE, inclusiv a grupurilor tactice de luptă ale UE și a capacităților civile.

¹ EU Global Strategy: implementation plan on security and defence, <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-global-strategy/>

² Alina Dobrova, *Security and defense*, Serviciul de Cercetare al Parlamentului European, iunie 2019.

³ Elena Albu, *Decizia (PESC) 2018/101 a Consiliului privind promovarea controlului eficace al exporturilor de arme*, juridice.ro, 27.01.2018.

La 18 mai 2017, Consiliul UE a adoptat o serie de concluzii privind securitatea și apărarea în contextul Strategiei globale a UE, concluzii în care se ia act de progresele înregistrate în consolidarea cooperării în domeniul securității și apărării și care oferă orientări pentru acțiunile viitoare. Domeniile acoperite includ¹:

- Îmbunătățirea structurilor de gestionare a crizelor din cadrul PSAC, în special lucrările în curs care conduc la instituirea unei capacități militare de planificare și conducere (MPCC) în cadrul Statului-Major al UE (parte din SEAE), care va asuma funcția de comandă a misiunilor PSAC militare neexecutive (în prezent: EUTM Somalia, EUTM RCA și EUTM Mali;

- Consolidarea cooperării în domeniul PSAC cu țările partenere, cu scopul de a adopta o abordare mai strategică a parteneriatelor din domeniul politicii de securitate și apărare comune, în vederea consolidării cooperării, cu un accent deosebit pe țările partenere care împărtășesc valorile UE, inclusiv respectarea dreptului internațional, și au capacitatea și voința de a contribui la misiunile și operațiile PSAC;

- Consolidarea capacităților pentru securitate și dezvoltare (CBSD), pentru a acoperi pe deplin toate cerințele necesare pentru a sprijini țările partenere în prevenirea și gestionarea crizelor pe cont propriu;

- Dezvoltarea capacităților civile și îmbunătățirea capacității de reacție a gestionării civile a crizelor, inclusiv posibila creare a unei capacități de reacție de bază;

- Consolidarea răspunsului militar rapid, incluzând grupurile tactice de luptă ale UE, cu scopul de a dezvolta în continuare modularitatea acestora într-o manieră pragmatică și de a adapta, după necesități, mecanismele de finanțare;

- Aprofundarea cooperării europene în domeniul apărării, luând în considerare și oferind orientări cu privire la²:

- o cooperare structurată permanentă (PESCO) favorabilă incluziunii, care ar permite acelor state membre care doresc și sunt în măsură să colaboreze mai mult în domeniul securității și apărării și care ar putea, la rândul său, să contribuie la generarea unor noi eforturi, cooperări și proiecte bazate pe colaborare³.
- posibilitatea unui proces anual coordonat voluntar de revizuire privind apărarea (CARD), care ar fi un proces menit să ofere o mai bună imagine generală la nivelul UE a cheltuielilor pentru apărare, a investițiilor și a eforturilor de cercetare în domeniul apărării la nivel național. Acesta ar sprijini statele membre să furnizeze capacități împotriva tendințelor și provocărilor strategice prezente și viitoare, precum și să promoveze activ cooperarea consolidată în domeniul apărării între statele membre.
- planul de acțiune european în domeniul apărării al Comisiei Europene, care prevede noi instrumente financiare pentru dezvoltarea capacităților și cooperarea în domeniul apărării în sprijinul industriei europene a apărării și a inovației tehnologice.

¹ Pawlak P., *A global strategy on foreign and security policy for the EU*, EPRS, 2017.

² Lazarou E., Barzoukas G., *European defence – A year on from the global strategy*, Serviciul de Cercetare al Parlamentului European, iulie 2017.

³ Cristina Bogzeanu, *Cooperarea Structurală Permanentă (PESCO) - operaționalizare, semnificații și context*, în vol. *Dinamica mediului de securitate* (decembrie 2017 – ianuarie 2018), Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, p. 6.

Astfel, la 11 decembrie 2017, Consiliul a adoptat o decizie de stabilire a cooperării structurate permanente (PESCO)¹, la mai puțin de o lună de la primirea notificării comune din partea statelor membre referitoare la intenția lor de a participa.

Decizia Consiliului de instituire a PESCO a stabilit²:

- lista statelor membre participante;
- lista angajamentelor comune ambițioase și cu un grad mai mare de obligativitate asumate de statele membre, inclusiv „majorarea periodică a bugetelor pentru apărare în termeni reali, în vederea atingerii obiectivelor convenite”;
- guvernanta PESCO, cu un nivel general care să mențină coerența și ambiția PESCO, completat de proceduri de guvernanta specifice la nivel de proiecte;
- dispoziții administrative, inclusiv funcțiile de secretariat pentru PESCO la nivel de proiecte și finanțarea.

Grupurile tactice de luptă ale UE sunt unul dintre instrumentele pe care UE le are la dispoziție pentru a răspunde rapid la crize și conflicte. Acestea sunt forțe militare care pot fi desfășurate rapid la fața locului. Deși au fost create în 2005, nu au fost niciodată desfășurate din cauza obstacolelor politice, tehnice și financiare. În vederea consolidării capacităților de răspuns rapid ale UE, liderii UE au convenit la 22 iunie 2017 ca desfășurarea grupurilor tactice de luptă să reprezinte un cost comun³. Finanțarea grupurilor tactice de luptă va fi gestionată la nivelul UE prin mecanismul Athena în permanență⁴.

În ceea ce privește relația dintre UE și NATO, pe parcursul evoluției sale, a fost consolidată prin semnarea mai multor documente strategice. Unul din cele mai importante fiind Acordul „Berlin Plus”, ce vizează un set larg de măsuri menite să crească nivelul de interoperabilitate și să eficientizeze cooperarea și cheltuielile pentru misiunile conduse sub mandat UE. Prin acest Acord, UE a obținut dreptul să utilizeze capacitățile NATO pentru misiunile conduse sub mandatul Bruxelles-ului. Practic, oportunitățile acestui aranjament vizau acoperirea necesităților UE în materie de logistică, personal, expertiză, aspecte de ordin tehnic și bugetar.

Situația s-a schimbat treptat începând cu anul 2014, datorită anexării ilegale a Crimeii de către Federația Rusă și izbucnirea războiului din Donbass. Prin Summit-ul din Țara Galilor (2014) și Varșovia (2016), țările membre NATO s-au angajat să crească treptat cheltuielile pentru apărare și să consolideze măsurile de securitate în Țările Baltice, Polonia și România. Totodată, NATO s-a angajat să implementeze o strategie pentru contracararea amenințărilor hibride și să extindă prevederile articolului 5 pentru atacurile cibernetice.

În această ordine de idei, UE-NATO a prezentat după Summit-ul de la Varșovia o Declarație Comună, care a fost aprobată în paralel de către ambele organizații în decembrie

¹ *Council decision establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and determining the list of Participating Member States*, Brussels, 8 December 2017.

² <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/>

³ <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/defence-security/>

⁴ Athena este un mecanism responsabil de finanțarea costurilor comune legate de operațiile militare ale UE în cadrul politicii de securitate și apărare comune (PSAC) a UE instituit de Consiliul European la 1 martie 2004. Toate statele membre ale UE, cu excepția Danemarcei, contribuie la finanțarea operațiilor militare ale UE. Athena poate asigura finanțarea costurilor comune ale operațiilor militare ale UE, precum și costurile suportate la nivel național, care includ cazarea, combustibilul și costurile similare legate de contingentele naționale. (DECIZIA (PESC) 2015/528 A CONSILIULUI din 27 martie 2015 de instituire a unui mecanism de gestionare a finanțării costurilor comune ale operațiilor Uniunii Europene care au implicații militare sau în domeniul apărării (Athena) și de abrogare a Deciziei 2011/871/PESC).

2016. Angajamentele asumate cuprind 42 de măsuri și vizează o serie de domenii strategice, printre care:

- Contracurarea amenințărilor hibride prin coalizarea eforturilor pentru inaugurarea Centrului European pentru Contracurarea Amenințărilor Hibride în 2017.
- Cooperarea operațională în domeniul maritim a fost consolidată prin coordonarea acțiunilor dintre Operațiunea Sea Guardian, coordonată de către NATO și Misiunea Sophia (EUNAVFOR MED), sub mandat UE.
- Consolidarea dialogului politic dintre UE și NATO pe dimensiunea creșterii rezilienței țărilor aflate în vecinătatea sudică și estică, incluzând Georgia, Republica Moldova, Ucraina, Iordania, Maroc și Tunisia, prin integrarea acestora în proiecte și exerciții gestionate de către cele două structuri¹.

Dincolo de inițiativele deja lansate, există posibilități semnificative pentru acțiuni suplimentare ale UE în domeniul securității și al apărării pe baza dispozițiilor Tratatului de la Lisabona. La sfârșitul anului 2017, Parlamentul European a invitat ÎR/VP să lanseze o carte albă privind securitatea și apărarea UE pe baza Strategiei globale a UE (EUGS).

Dezbaterea cu privire la viitorul politicii UE de securitate și apărare este profund complexă, cu mai multe scenarii potențiale pentru viitor, prezentate în Documentul de reflecție din 2017 al Comisiei privind viitorul apărării europene. Cel mai ambițios dintre cele trei scenarii prezentate în acest document prevede definirea treptată a unei politici de apărare comune a Uniunii, care să ducă la o apărare comună în temeiul articolului 42 din Tratatul UE.

Șefii de stat sau de guvern care au intervenit în dezbaterile privind Viitorul Europei au indicat, de asemenea, un consens larg cu privire la faptul că instabilitatea și imprevizibilitatea care caracterizează peisajul global de securitate necesită un răspuns comun din partea UE și a statelor sale membre. Prin urmare, aceștia au sprijinit, în general, eforturile în curs în vederea consolidării securității și a apărării UE ca mijloc de asigurare a securității și a prosperității cetățenilor Uniunii. Unii dintre cei mai înfocați susținători ai unei uniuni europene autentice a apărării au ajuns chiar să vorbească despre o armată a UE, complementară NATO, ca o evoluție posibilă pe termen lung².

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- *Document de reflecție privind viitorul apărării europene*, COM(2017) 315,
- *EU Global Strategy: implementation plan on security and defence*, <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-global-strategy/>
- Alina Dobрева, *Security and defense*, Serviciul de Cercetare al Parlamentului European, iunie 2019.
- Elena Albu, *Decizia (PESC) 2018/101 a Consiliului privind promovarea controlului eficace al exporturilor de arme*, juridice.ro, 27.01.2018.
- Pawlak P., *A global strategy on foreign and security policy for the EU*, EPRS, 2017.
- Lazarou E., Barzoukas G., *European defence – A year on from the global strategy*, Serviciul de Cercetare al Parlamentului European, iulie 2017.
- Cristina Bogzeanu, *Cooperarea Structurală Permanentă (PESCO) - operaționalizare, semnificații și context*, în vol. *Dinamica mediului de securitate* (decembrie 2017 – ianuarie 2018), Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

¹ Mihai Mogîldea, *Realizările și provocările pentru cooperarea dintre UE și NATO în domeniul securității și apărării*, Institutului pentru Politici și Reforme Europene, București, 2019.

² Étienne Bassot, *Unlocking the potential of the EU Treaties. An article-by-article analysis of the scope for action*, EPRS, 2019.

- *Council decision establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and determining the list of Participating Member States*, Brussels, 8 December 2017.
- DECIZIA (PESC) 2015/528 A CONSILIULUI din 27 martie 2015 de instituire a unui mecanism de gestionare a finanțării costurilor comune ale operațiilor Uniunii Europene care au implicații militare sau în domeniul apărării (Athena) și de abrogare a Deciziei 2011/871/PESC.
- Flavius Cristian Marceau, Mihaela Andreea Ciorei, “The vision about international security at the beginning of the XXI century”, in *European Scientific Journal*, april 2013 edition vol.9, no.11, 301-311
- Mihai Mogîldea, [*Realizările și provocările pentru cooperarea dintre UE și NATO în domeniul securității și apărării*](#), Institutului pentru Politici și Reforme Europene, București, 2019.
- Étienne Bassot, *Unlocking the potential of the EU Treaties. An article-by-article analysis of the scope for action*, EPRS, 2019.
- Popescu Olivia Roxana, *Financial Crisis; Causes and Solutions*, The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue-Studies on Literature, Editura Arhipelag XXI Press, Targu Mures, 2014.